

Aan: Bestuurders en leden van LTO Noord regio West

Van: Erwin Haveman, projectadviseur Klimaat en Energie regio West
Namens het Programmeamteam Energie LTO Noord

Betreft: Verdiepende informatie boerderijmolens (max. 35 meter ashoogte)

Datum: Oktober 2020

Vanuit diverse projecten heeft LTO Noord kennis en ervaring opgedaan rondom de financiële, economische, planologische en maatschappelijke haalbaarheid van boerderijmolens op het eigen erf. Een boerderijmolen wordt door LTO Noord bestempeld als een molen op het agrarisch bouwblok met een maximale ashoogte van 35 meter. Het projectteam van programma Energie van LTO Noord heeft deze memo opgesteld om de leden en bestuurders te informeren. In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES) komen vragen van en voor lokale overheden om realisatie toe te staan. Deze memo biedt meer houvast en onderbouwing waarom de boerderijmolen wel of niet kansrijk is in een gebied.

Netcongestie

Er zijn diverse voordelen die de toepassing van windenergie kan hebben, zeker wanneer we kijken naar het elektriciteitsnetwerk. Behalve dat het opwekken van windenergie op zich al een interessante optie is, biedt met name ook de combinatie van wind- en zonne-energie mogelijkheden in zogenaamde congestiegebieden in Nederland. Een aantal voordelen van het inpassen van kleine windturbines in congestiegebieden:

- Windturbines wekken vooral stroom op buiten de piekuren van de zon. Dit betekent dat dezelfde aansluiting op het elektriciteitsnet benut kan worden zonder deze te verzwaren en daarmee hogere netkosten voorkomen kunnen worden.
- Er kan nog gebruik gemaakt worden van SDE-subsidies voor kleine windmolens. Dit maakt het financieel aantrekkelijker en verkort de terugverdientijd op de investering.
- Na 2023 wordt er een hogere stroomprijs verwacht. Wanneer er gedurende een etmaal dus meer voorzien kan worden in de energiebehoefte (de gelijktijdigheid van opwek en gebruik wordt vergroot met behulp van windenergie) betekent dit minder kosten.

Het inpassen van kleine windmolens is dus een optie om toch met de productie van duurzame energie aan de slag te gaan, zelfs in congestiegebieden! In diverse gebieden, waaronder Noord-Nederland, is de congestie dermate groot dat nieuwe zonnepanelen op daken de komende vijf jaar niet gerealiseerd kunnen worden. In combinatie met de huidige SDE-subsidie, planologische en maatschappelijke wensen is realisatie in een stroomversnelling geraakt.

Maatschappelijke wens

Windenergie is een betrouwbare en efficiënte bron van duurzame energie die nu al volop beschikbaar is maar niet ten volste wordt benut. De techniek voor wind op land is voldoende ontwikkeld om windenergie op grote schaal toe te passen. Echter, veel mensen zijn geen voorstander van plaatsing van windmolens in hun directe omgeving, ze willen bijv. niet tegen een windturbine aankijken. De discrepantie tussen het jaarlijks stijgende energieverbruik van huishoudens versus het niet geconfronteerd willen worden met de bron van deze energie, is een bekend fenomeen (NIMBY). Het NIMBY fenomeen 'Not In My BackYard' betekent dat de maatschappij graag wil werken aan duurzame energie maar de lasten, waaronder het aanzicht, niet wil dragen.

Windturbines kunnen bovendien ook slagschaduw, hinderlijke flikkeringen en geluidsoverlast veroorzaken. Er gelden tegenwoordig dan ook strenge regels. De overheid is echter wel doorlopend aan het bijstellen als het bijvoorbeeld gaat over geluidsnormen voor windturbines. Doordat de techniek volop in ontwikkeling is en dit stillere, maar ook grote en kleine molens oplevert, varieert de maatschappelijke impact en overlast natuurlijk ook. Het is belangrijk om de mogelijke overlast mee te wegen en te bespreken met omwonenden. Puur naar de wet kijkend is een kleinere windturbine met een masthoogte van bijvoorbeeld 15 meter al te plaatsen op een afstand van 4 maal de mastlengte tot een woning, wat neerkomt op 60 meter. Het blijft zoals gezegd echter van belang om draagvlak te creëren en omwonenden mee te nemen in het verhaal.

In gebieden waar de bebouwde omgeving verder van het landelijk gebied af staat is realisatie van een boerderijmolen veelal gemakkelijker. De molen valt in het landschap, zeker met een structuur van bomen en struiken, minimaal op. Tevens levert het NIMBY-fenomeen ook een voordeel op. Doordat minder burgers de molen zien staan, en een turbine van kilometers verder wel zien staan, is de kans op instemming met een kleine molen groter. Doordat minder omwonenden de molen als storend ervaren, is de kans op weerstand bij realisatie lager. Hierdoor is realisatie van een kleine molen sneller mogelijk ten opzichte van het realiseren van windturbines.

De nieuwe Omgevingswet biedt een mooi platform voor kleine windmolens; de gemeente kan een ontwikkelingsgebied voor de molens aanmerken en partijen uitnodigen ideeën in te brengen. Er kan, als het om het toepassen van windenergie gaat, bovendien gekozen worden voor het vernauwen of verbreden van de bandbreedte voor geluids-, geur- en trillingsoverlast. Deze zogenaamde afwegingsruimte biedt wellicht perspectief voor gemeenten om de windmolens gemakkelijker in te passen, maar in eerste instantie natuurlijk om burgers en initiatiefnemers duidelijk te maken welke ontwikkelingsmogelijkheden er zijn binnen de gemeente.

Figuur 1: Binnen de nieuwe Omgevingswet krijgen burgers een platform om zich uit te spreken over welke ontwikkelingen wel of niet wenselijk zijn binnen de door de gemeenste gestelde kaders. Bron afbeelding: ontleend aan de YouTube-clip van Ministerie van I&M over de nieuwe Omgevingswet, 28 juni 2016.

Wanneer in het kader van de nieuwe Omgevingswet diverse partijen in een gebied worden uitgenodigd om mee te beslissen over de inrichting van een gebied, ontstaat er voor ons ook een taak om mensen te informeren over het dossier wind op land. Op dit punt heeft LTO Noord, maar ook andere publieke en private partijen, nog een slag te maken.

Het inpassen van kleine windmolens in een agrarisch landschap met ashoogtes tussen de 15-30 meter is iets anders dan de beelden die mensen hebben bij grote windturbines met een ashoogte van 75 meter of hoger. Wij hebben bij andere gemeenten in West-Nederland ook al een handreiking gedaan en beeldmateriaal aangeleverd voor de landschappelijke inpassing van kleine windmolens. Dit helpt in de discussie omtrent windmolens op land en kan de maatschappelijke ontvankelijkheid vergroten. Wel is duidelijk dat de onwetendheid van omwonenden over boerderijmolens relatief groot is. Het beeld van allesbepalende windturbines in het landschap wordt positief of negatief geprojecteerd op de boerderijmolen.

Er zijn daarnaast meer voordelen te benoemen voor het inpassen van kleine windmolens, bijvoorbeeld kan het lokaal werkgelegenheid en inkomsten opleveren. Producenten van kleine molens werken vaak samen met (bouw-)ondernemingen in de regio om de funderingen, wegen, kabels en leidingen voor de realisatie aan te leggen. EAZ heeft een eerste fabriek geopend in Groningen en kent daar het netwerk van lokale aannemers, dit helpt in het snel realiseren van grote aantallen molens. Doordat beide partijen geen afstemmingsprocessen nodig hebben en al op elkaar zijn ingewerkt verkort dit de realisatietermijn. Zeker nadat voldoende maatschappelijk draagvlak relatief snel geregeld is. Dit is tevens te zien bij realisatie van de Solid-windmolens van Best Watt. Het bedrijf komt van oorsprong uit Barneveld en omgeving waardoor in deze minder windrijke omgeving dan langs de kust, de opmars van deze molen mogelijk is.

Tot slot is de maatschappelijke ontvankelijkheid voor windenergie als alternatieve energiebron ook onderhevig aan andere sociaal-economische kwesties. Denk aan de pijn die de winning van aardgas in Groningen met zich heeft meegebracht. Door dit soort ontwikkelingen kan de toepassing van windenergie juist in die gebieden weer een vlucht krijgen. Gelukkig, of helaas, zijn dergelijke ontwikkelingen in andere gemeenten (nog) niet aan de orde. De versnelling wordt daarmee vooral bepaald door maatschappelijke ontwikkelingsruimte terug te zien in de planologische mogelijkheden en daarmee financiële mogelijkheden.

Intrinsieke motivatie en beleid

De juiste keuze maken als het gaat om een maatschappelijk gevoelig onderwerpen zoals wind op land is lastig. Het is hierbij belangrijk dat je je keuze op een goede en eerlijke manier weet te onderbouwen in het licht van afspraken die we met elkaar hebben gemaakt. Zo hebben we een Klimaatakkoord gesloten, voor Nederland geldt dat minstens 14% van alle energie duurzaam moet zijn in 2020. Dat is afgesproken in het Nationaal Energieakkoord, waarin ook afspraken over windenergie zijn gemaakt. Nu gaat het hier niet louter om een beleidsafpraak maar om de intrinsieke wens die een meerderheid binnen ons land heeft om iets aan de klimaatverandering te doen. Inherent hieraan is dat we een mix aan alternatieve energiebronnen zullen moeten inzetten om de fossiele brandstoffen op termijn volledig te vervangen.

Hierbij blijft dan wel overeind staan dat lokale overheden en hun burgers wind op land op waarde moeten leren schatten. Boerderijmolens kunnen in de afweging tussen maatschappelijke gevoeligheid van grote turbines en de hiervoor genoemde beleids- en milieu-urgentie dan wellicht een ideale 'polder-oplossing' bieden. In Utrecht heeft de provincie bepaald dat de planologische ruimte voor boerderijmolens relatief groot is. In eerste instantie omdat het landelijk gebied in de provincie klein is en de provincie veel bebouwing kent, waardoor energietoepassingen voor veel burgers een landschapsbepalende functie krijgen. Er kan een eerste stap worden gezet in versnelling van realisatie van de boerderijmolens middels planologische en financiële ondersteuning.

Financieel

Bij realisatie is ook duidelijk te zien dat de windrijke gebieden een kans bieden voor de kleinste boerderijmolens. In de kop van Friesland en Groningen is relatief veel wind te 'oogsten' en door een planologisch kader voor een EAZ-molen kan deze daar financieel goed uit de voeten. Tevens is in de gebieden waar de congestie toeneemt de kans op realisatie groter door oplopende kosten voor netverzwaring. Als energiekosten stijgen en meer energie kan worden opgewekt levert dat met een SDE- of salderingsregeling een financieel voordeel op. Veel zonnestroom levert een piek op het net en daardoor extra congestie. Zodoende komt windenergie in zicht en kan zonder netverzwaring een grotere energieproductie mogelijk worden gemaakt. In Groningen is de congestie zwaar.

In de provincie Utrecht heeft de intrinsieke beleidsmatige wens geleid tot openstelling van een Plattelands Ontwikkelings Programma (POP3)-regeling waarin een deel van de investeringskosten in een boerderijmolen subsidiabel zijn. Een relatief lage windopbrengst en veel obstakels in het landelijk gebied zorgen voor een marginaal rendement in de businesscase. Eigenlijk zou hoe verder de molen in het binnenland en de windluwe gebieden staat, de as- en tiphoogte moeten stijgen om een even hoog rendement te realiseren.

Samenvatting, timing en locatie

'De kogel is door de kerk: we gaan voor wind!' Wanneer er maatschappelijk draagvlak is om binnen een gemeente aan de slag te gaan met kleine windmolens, blijft het toch maatwerk. Timing is belangrijk, omdat er momentum moet zijn in de vorm van maatschappelijk draagvlak, een netwerkbeheerder die wil meewerken - mede vanwege congestie, in dit geval boeren die willen investeren en natuurlijk ook gunstige financiële regelingen waarvan gebruik gemaakt kan worden.

Daarnaast zijn er ook eisen verbonden aan de locatie. Kleine windturbines zijn een aantrekkelijke optie wanneer de producent:

- 1) een kleinverbruikersaansluiting heeft
- 2) weinig dakoppervlak heeft en dus niet of nauwelijks kan investeren in zonnepanelen
- 3) energieneutraal wil worden
- 4) in een gebied zit met voldoende wind
- 5) de toepassing van windmolens past binnen de beleidskaders van de lokale overheid.

In het kader van de Regionale Energie Strategieën (RES) kan uw gemeente aan de slag gaan of zijn met het duurzaamheids- en energiebeleid. Met deze memo kunt u gericht input leveren en de belangen van onze land- en tuinbouw behartigen. Bijvoorbeeld door het bieden van inhoudelijke grondslag om de ashoogte in bestemmingsplannen op te schroeven. De inhoud van deze memo is daarbij bruikbaar voor al onze afdelingen, maar in sommige gevallen strategisch onverstandig om te gebruiken.

De toepassing van kleine windmolens is minder relevant wanneer er:

- 1) grootschalige energieprojecten in de gemeente of daarbij in de buurt ontwikkeld worden. Er kan dan beter aansluiting gezocht worden bij dat initiatief.
- 2) veel obstakels staan in het gebied, bijv. bosrijke omgevingen.